

International Finance and Accounting

Volume 2018 | Issue 4

Article 12

8-1-2018

RISK ASSESSMENT IN AUDITING ACTIVITIES

D. Kuzieva

Tashkent Financial institute

Follow this and additional works at: <https://uzjournals.edu.uz/interfinance>

Recommended Citation

Kuzieva, D. (2018) "RISK ASSESSMENT IN AUDITING ACTIVITIES," *International Finance and Accounting*: Vol. 2018 : Iss. 4 , Article 12.

Available at: <https://uzjournals.edu.uz/interfinance/vol2018/iss4/12>

This Article is brought to you for free and open access by 2030 Uzbekistan Research Online. It has been accepted for inclusion in International Finance and Accounting by an authorized editor of 2030 Uzbekistan Research Online. For more information, please contact brownman91@mail.ru.

Кузиева Д. – ТМИ, таянчдокторант

АУДИТОРЛИК ФАОЛИЯТИДА РИСКНИ БАҲОЛАШ

Мақолада аудитда рискнинг моҳияти, аҳамияти ҳамда кўрсаткичлари ҳақида сўз юритилган. Рискларни баҳолаш натижаларини умумлаштириш қулай бўлиши учун уларни миқдорий ва сифат жиҳатидан баҳолаш ёндашувлари кўрилган. Аудиторлик rischi тўғрисидаги қарашлар таҳлил қилинган.

Таянч сўзлар: аудиторлик rischi, тадбиркорлик rischi, рискни баҳолаш кўрсаткичлари, риск зоналари, аудиторлик rischi турлари.

В статье говорится о значимости, важности и индикаторы риска в аудите. Рассмотрены подходы количественной и качественной оценки рисков для того, чтобы было легко обобщить их результаты. Изложены взгляды на аудиторский риск.

Ключевые слова: аудиторский риск, предпринимательский риск, индикаторы оценки риска, зоны риска, виды аудиторского риска.

The article talks about the significance, risk indicators in auditing. Approaches of quantitative and qualitative risk assessment are considered in order to easily summarize their results. Outlines views on audit risk.

Key words: audit risk, entrepreneurial risk, indicators for assessment of the risk, risk areas, types of audit risk.

Кириш

Маълумки, республикамизда ислохотларнинг чуқурлаштирилиши ва иқтисодийнинг эркинлаштирилиши натижасида молиявий ҳисобот ахборотларидан фойдаланувчиларнинг турлари кўпаймоқда, молиявий ҳисоботнинг ҳаққонийлигини тасдиқлаш эса аудиторлик ташкилотларининг асосий вазифасига киради. Шу билан бирга, қатор муаммолар ва камчиликлар аудиторлик фаолиятининг янада ривожланишига ва корпоратив бошқарув сифатини ошириш учун аудиторлик хизматларининг аҳамиятини оширишга тўсқинлик қилмоқда. Бу ҳақда батафсил Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёев 2018йил 19сентябрь куни “Ўзбекистон Республикасида аудиторлик фаолиятини янада ривожлантириш чоратadbирлари тўғрисида”ги ПҚ-3946 қарорида баён этган: “... аудиторлик ташкилотларини тан олиш бўйича мавжуд чекловлар ва танловлар ўтказиш амалиёти кўп ҳолларда инсофсиз, шу жумладан, нарх борасида инсофсиз рақобатни келтириб чиқаради, бунинг оқибатида аудиторлик хизматлари сифати ва аудиторлик хулосаларининг ҳаққонийлиги пасаймоқда”[1].

Шубҳасиз, ҳамма вақт молиявий ҳисоботдан фойдаланувчиларнинг ҳолисона ва фойдали аудиторлик ҳисоботи ва хулосаси билан таъминланиши профессионал риск категориясига кирувчи аудиторлик rischi билан узвий боғлиқ. Бугунги кунда аудиторлик riskини баҳолаш муаммоси амалиётда

халқаро аудит стандартларини қўллаш зарурияти муносабати билан долзарб аҳамият касб этмоқда.

Адабиётлар таҳлили

Р.Дўстмуратовнинг фикрича, у ёки бу рискнинг аҳамиятлилиги ва кўламини аниқлаш ҳамда муайян аудиторлик текширувларини ўтказишда уни пасайтириш йўллари излаш ва қўллаш, аудиторларнинг мижозларига қараганда, уларнинг ўзлари учун муҳимроқ ҳисобланади[3].

Аудит амалиётида, аудиторлик rischi кўпинча “йўл қўйилиши мумкин бўлган” аудит rischi деб аталади. Масалан, А.Аренснинг фикрича, йўл қўйилиши мумкин бўлган аудиторлик rischi – аудит якунланганидан ва стандарт аудиторлик фикри билдирилганидан сўнг аудитор томонидан молиявий ҳисоботда катта хатолар бўлиши мумкинлигини тан олинисига тайёрлиги даражасидир.

1-жадвал

Олимларнинг аудиторлик rischi ҳақидаги қарашлари¹

Мамлакатимиз олимлари	
З.Маматов	Аудит хатари- йўл қўйиш мумкин бўлган, мақбул даражадаги аудит хатари, аудит чоғидаги хатар[4].
Р.Дўстмуратов, Т.Маликов	Аудиторлик фаолиятидаги “таваккалчилик”, “таҳлика”, “ғов” каби турли таржималар “risk” атамасининг асл моҳиятини очиқ бермайди[3].
Чет эл олимлари	
А.Аренс Ж.Лоббек	Аудиторлик rischi- аслида ҳисоботда жиддий хатолар мавжуд бўлса-да, аудитор томонидан молиявий ҳисобот тўғри тузилганлиги тўғрисида хулосага келинганлиги ва тузатишларсиз хулоса чиқарилиши, деб таърифланади[5].
В.Скобара	Аудиторлик rischi шундан иборатки, текширилаётган ҳисоботнинг тўғрилиги ҳақидаги билдирилган аудиторлик фикри нотўғри бўлиши мумкин[6].
Ю.Данилевский, Е.Гутцайт, О.Островский	Аудиторлик rischi хўжаликюритувчисубъектнингмолиявийҳисоботларинингишончилигитўғрисида нотўғри фикрни шакллантириб, аудиторнинг хатоқилиши эҳтимоллигисифатида таърифланади[7].

Шунингдек, хорижий олимлардан А.Зайцану, Е.Хлациус ва С.Луканларнинг фикрича, компания дуч келадиган аудиторлик riskларини баҳолаш ва идентификация қилиш аудиторлик текшируви жараёнида жуда муҳим қадам бўлиб ҳисобланади. Risk аслида жамият учун хавф, содир бўлиши мумкин бўлган специфик ходиса натижасидаги таҳдид сифатида таърифланади. Аудиторлар томонидан фойдаланиладиган молиявий ҳисобот

¹Муаллиф томонидан ишлаб чиқилди.

аудитида рискларни идентификация қилиш ва баҳолаш усуллари классик бўлса, улар кейинги босқичга олиб чиқишлари ва даражаларини оширишлари шарт[10].

Афсуски, мавжуд адабиётларда аудиторлик рискнинг аниқ ва бир маънодаги таърифи йўқ, кўпинча унинг моҳияти умумий ҳолдагина тавсифланади. 9-АФМС «Муҳимлик ва аудиторлик rischi» номли стандартга мувофиқ, аудиторлик rischi ҳисоботнинг ишончсизлигида ишончлилиги ҳақида фикр билдиришдагина эмас, балки ҳисобот аслида ишончли бўлган пайтда унга ишончсиз деб фикр билдиришда ҳам мавжуд бўлади[2]. Шунга асосан, аудиторлик rischi биринчи ва иккинчи турдаги рискга бўлинади. Шундай қилиб, 9-АФМС «Муҳимлик ва аудиторлик rischi» номли стандартнинг 11-бандига мувофиқ, аудиторлик rischi хўжалик юритувчи субъектнинг молиявий ҳисоботида унинг ишончлилиги тасдиқлангандан сўнг аниқланмаган муҳим хатолар ва (ёки) ўзгаришлар бўлиши ёки молиявий ҳисоботида бундай хатоликлар бўлмаган ҳолда муҳим хатоликлар бор деб кўрсатилиши эҳтимоллигини англатади. Бошқача айтадиган бўлсак, стандартга кўра аудиторлик rischi, бу ҳисоботда жиддий хатолар (нотўғри далиллар) мавжудлиги нуқтаи назаридан хўжалик юритувчи субъектнинг молиявий ҳисоботлари шончилиги бўйича аудиторлик фирмасининг нотўғри фикр билдириши эҳтимоллигидир.

Аудиторлик рискнинг уч компоненти (таркибий қисмлари) 9-сонли "Муҳимлик ва аудиторлик rischi" стандартида кўрсатилган. Унинг 12-бандига мувофиқ аудиторлик rischi уч компонентдан иборат:

- а) ички хўжалик rischi;
- б) назорат воситалари rischi;
- с) аниқланмаслик rischi[2].

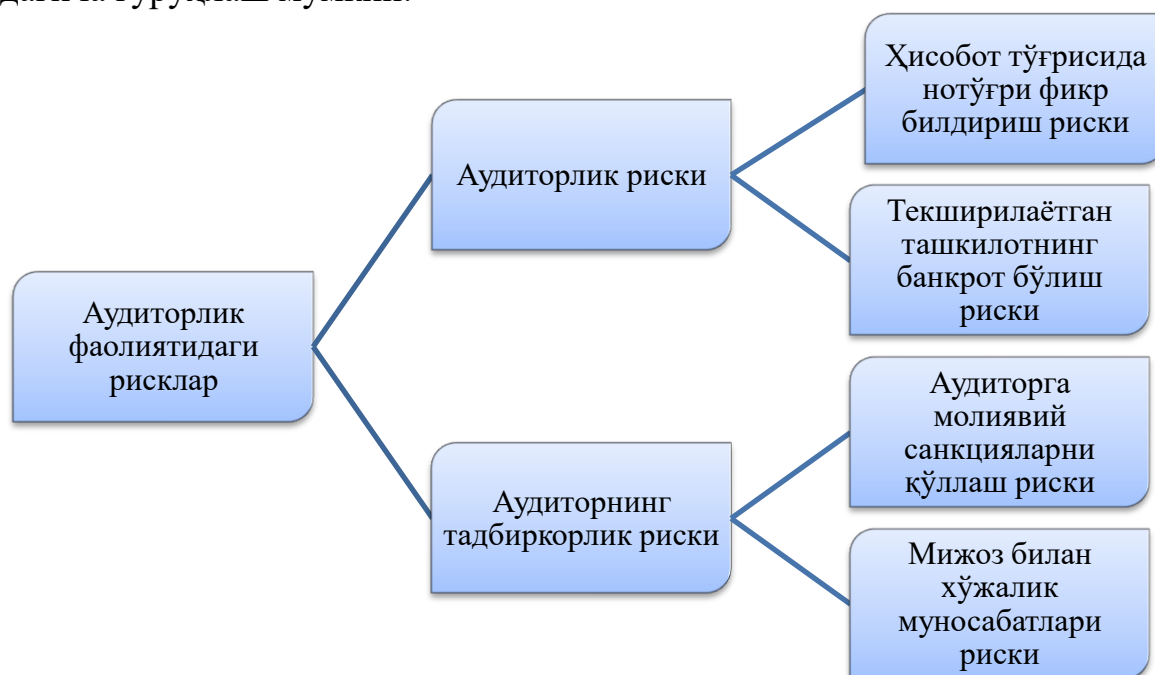
Стандартнинг 26-бандига мувофиқ, “аниқланмаслик rischi” деб аудитор томонидан субъектив равишда белгиланадиган аудит жараёнида аудитор томонидан қўлланиладиган амаллар амалдаги алоҳида-алоҳида ёки биргиликда муҳим ҳисобланадиган мавжуд қоидабузарликларни аниқлашга имкон бермаслиги эҳтимоллиги тушунилади[2]. Стандартда шарҳ сифатида "аниқланмаслик rischi аудитор ишининг самарадорлиги ва сифати кўрсаткичи бўлиб, у муайян аудит текшируви ўтказиш тартиби, шунингдек, аудиторларнинг малакаси ва текширилаётган хўжалик юритувчи субъектнинг фаолияти билан аввалдан танишлик даражаси каби омилларга боғлиқ" деб кўрсатилади. Стандарт аудиторлардан аниқланмаслик riskини камайтириш мақсадида аудитни режалаштириш ишларини амалга оширишни талаб қилади: ички хўжалик rischi ва назорат воситалари riskини баҳолаш асосида ўз иши давомида йўл қўйилиши мумкин бўлган аниқланмаслик riskини белгилаши ва аниқланмаслик riskининг минималлаштиришни ҳисобга олган ҳолда мос аудиторлик амалларини режалаштириши лозим. Стандартнинг кўрсатилган ушбу меъёрлари анъанавий қарашларга нисбатан аниқланмаслик riskини ташкил этувчиларини ажратиб кўрсатишга янгича ёндашишни талаб қилади.

Тадқиқот методологияси

Амалга оширилаётган тадқиқот мавзуси аудиторлик фаолиятидаги рискни баҳолашга бағишланган ва шу мавзу юзасидан тадқиқот олиб борган иқтисодчи олимларнинг илмий ишлари ўрганилиб, уларнинг аудиторлик rischi тўғрисидаги қарашлари тадқиқ этилган, шунингдек, умумлаштириш, қиёсий таҳлил методлари қўлланилган.

Тадқиқот натижалари таҳлили

Аудиторлик rischi- аудиторлик ташкилоти ўз фаолияти давомида тўкнаш келадиган ягона риск эмас. Тасаввур қилиш учун, аудиторлик ташкилотлари дуч келадиган riskларни чизма кўринишида тақдим этамиз. Уларни қуйидагича гуруҳлаш мумкин:

1-расм. Аудитда riskларнинг гуруҳланиши²

Расмда аудиторлик ташкилоти дуч келиши мумкин бўлган барча riskлар икки катта гуруҳга ажратилган: аудиторлик (касбий) riskлари ва аудиторлик ташкилотининг тадбиркорлик riskи (аудиторнинг фаолиятига таъсир этувчи risk).

Тадқиқот мавзусининг предмети бевосита аудиторлик riskи бўлса-да, қуйидаги сабабларга кўра тадбиркорлик riskига эътибор бермасдан иложимиз йўқ:

- аудиторлик riskи текширилаётган хўжалик юритувчи субъектнинг тадбиркорлик riskига боғлиқ;

- кенг маънода аудиторлик riskини "ҳисобот тўғрисида нотўғри фикр билдириш" эмас, балки аудиторлик ташкилотлари (ёки хусусий аудиторлар) томонидан профессионал фаолиятни амалга оширишда келиб чиқадиган хавф сифатида тушуниш мумкин.

²Муаллифнинг тадқиқот натижалари

Шу нуқтаи назардан, кўрсатилган риск турларидан (1-расм) фақат «мижоз билан иқтисодий муносабатлар rischi» аудиторлик rischi таърифига мос келмайди. Корхонанинг (текширилаётган хўжалик юритувчи субъектнинг) банкротлик rischi ва аудиторга молиявий санкциялар қўйиш rischi ушбу тушунчанинг юқорида айтилган кенг маънодаги аудиторлик rischi қаторига қўшиш мумкин.

Бундан ташқари, аудиторлик ташкилоти корхонанинг бухгалтерия ҳисоби ва ҳисоботини мустақил экспертизадан ўтказиш давомида, ташқи мустақил молия эксперти сифатида фаолият кўрсатади ва ижобий аудиторлик хулосасини тақдим этиб, нафақат ҳисоботнинг ишончлилигини, балки яқин келажақда корхонанинг мавжуд бўлиш истиқболларини ҳам тасдиқлайди. Ушбу қоида 700-АХС "Аудиторлик ҳисоботини тузиш тартиби" стандартида билвосита қайд этилган. Унда ташкилот ўз мажбуриятларини 12 ой муддат давомида муваффақиятли қоплаши керак деб белгиланган[9].

Шундай қилиб, аудиторлик ташкилоти текширилаётган ташкилотнинг тадбиркорлик riskини ҳам (умуман олганда, энг муҳим битимлар (шартнома) ва йирик ҳамкорлар билан муносабатлар кесимида ҳам) баҳолаши керак.

Аудиторлик ташкилоти учун амалиёт нуқтаи назаридан аудитнинг барча босқичларида riskни баҳолашни режалаштириш, амалга ошириш босқичида ҳамда аудитни якунлаш босқичида ҳам муҳим аҳамиятга эга.

Аудиторлик текширувини режалаштириш босқичида riskни баҳолаш ушбу текширув учун зарур бўлган вақт ва меҳнат сарфини аниқлаш, умумий аудит режаси ва аудит дастурини шундай тузиш лозимки, бунда аудиторлик текширувига сарфланадиган вақт ва меҳнат сарфини нораціонал оширилишига йўл қўймасдан аудиторлик riskини минимал қабул қилиниши мумкин бўлган қийматга келтирилсин. Аудиторлик текширувини ўтказиш босқичида аудиторлик riskини баҳолаш тўпланган аудиторлик далиллари ҳажмига нисбатан мувозанатли ва асосланган ёндашув учун, сегментлар бўйича танланмалар ҳажмини аниқлаш, таҳлилий амаллар ўтказиш ва батафсил тестларни ўтказиш учун зарурдир. Аудиторлик текширувини якунлаш босқичида аудиторлик riskини баҳолаш корхона ҳисоботининг ишончлилиги бўйича якуний хулосани ишлаб чиқиш учун зарур.

Маълумки, ҳар қандай кўрсаткични баҳолашнинг биринчи босқичи унинг моҳиятини очиқ берувчи концептуал таърифидир.

Таъкидлаш жоизки, замонавий иқтисодий фанда riskнинг иқтисодий категория сифатидаги умумқабул қилинган назарий таърифлари йўқ, тадбиркорлик фаолиятининг турли кўринишлари учун riskни баҳолаш усуллари ҳам ишлаб чиқилмаган (банк, суғурта ва инвестиция бизнеси бундан мустасно). Ушбу муаммо тадқиқотчилар орасида тадбиркорлик riskи таърифи бўйича ягона фикр билдирилган эмас.

Замонавий адабиётларда risk кўпинча фойда қийматининг ўртача квадратик оғиши (S) деб тавсифланади. $S = 0$ бўлса, унда risk нолга тенг. Бу таъриф мантиқан жуда тўғри (агар фойда тасодифий қиймат бўлмай барқарор бўлса, йўқотиш riskи нолга тенг). Аммо, ушбу таърифни аудиторлик

фаолиятида рискларини баҳолаш учун амалда қўллаб бўлмайди. Кўпгина манбаларда (жумладан, аудиторлик стандартларида ҳам) риск хато, йўқотиш ва ҳоказолар эҳтимоллиги сифатида баҳоланади. Бироқ, бундай баҳолаш билан чекланиш, бизнинг фикримизча, риск тўғрисидаги тасаввурни сезиларли даражада торайтириш демакдир. Кўпгина кўрсаткичлар каби, риск нафақат нисбий, балки мутлақ баҳога ҳам эга бўлиши мумкин.

Абсолют қийматда, риск жисмоний ва (ёки) қиймат кўринишида ифодаланган мумкин бўлган йўқотишлар миқдори сифатида белгиланиши мумкин. Бундай йўқотишлар, хусусан, олинмай қолинган даромад ёки кўрилган зарарлар бўлиши мумкин. Абсолют кўринишда ифодаланган зарарлар (йўқотишлар) суммаси сифатидаги риск тушунчасидан келиб чиқиб, нафақат исталмаган оқибатлар (зарарлар) содир бўлиши эҳтимоллиги сифатида, балки маълум базага, масалан, корхона активлари, маълум шартнома бўйича хизматлар қиймати ва шу кабиларга нисбатан олинаниши мумкин бўлган йўқотишлар миқдори сифатидаги рискни нисбий ифодаланган кўринишда баҳолаш мумкин бўлади.

Риск тушунчасига мутлақ равишда йўқотиш суммасидан келиб чиққан ҳолда рискни фақатгина исталмаган оқибатлар (зарарлар) юзага келиши эҳтимоли сифатида эмас, балки баъзи бир асосларга боғлиқ мумкин бўлган йўқотишларнинг миқдори сифатида ҳам ҳисоблаш мумкин, масалан, шартномада кўрсатилган хизматлар ва ҳ.к.

2-жадвал

Рискни баҳолаш кўрсаткичлари[8]

Кўрсаткичларнинг белгиланиши	Таърифи	Қиймат соҳаси
P	Зарарвайўқотишлар (номақбулвоқеалар) юз бериши эҳтимоллиги	$P \in (0, 1)$
S	Номақбул оқибатлар (воқеалар) юзберганидагизарарларсуммаси	$S \in (0, x)$
S	Базавий кўрсаткичлар билан боғлиқ бўлган номақбул оқибатлар (воқеалар) юз берганидаги зарарлар суммаси	$s \in (0, x)$

Ушбу кўрсаткичлар рискни баҳолаш учун етарли бўладими? Ҳа, етарли. Бироқ, бу турли рискларни таққослаш, уларни таҳлил қилиш ва кейинги оптималлаштириш учун етарли эмас.

Маълумки, риск табиати жуда хилма-хил ва турли-туман, шу сабабли комплекс рискни фақат эҳтимоллик ёки жами рискни баҳолаш асосида аниқлаш фойдали амалий натижаларни бермайди. Аммо, бу муаммо комплекс кўрсаткични жорий қилиш йўли билан осонгина ҳал қилиниши мумкин, у билан риск суммасини – эҳтимолий риск суммасини баҳолаш мумкин. Уни R_i билан белгилаймиз (бу ерда i - мумкин бўлган натижа): $R_i = S_i + P_i$.

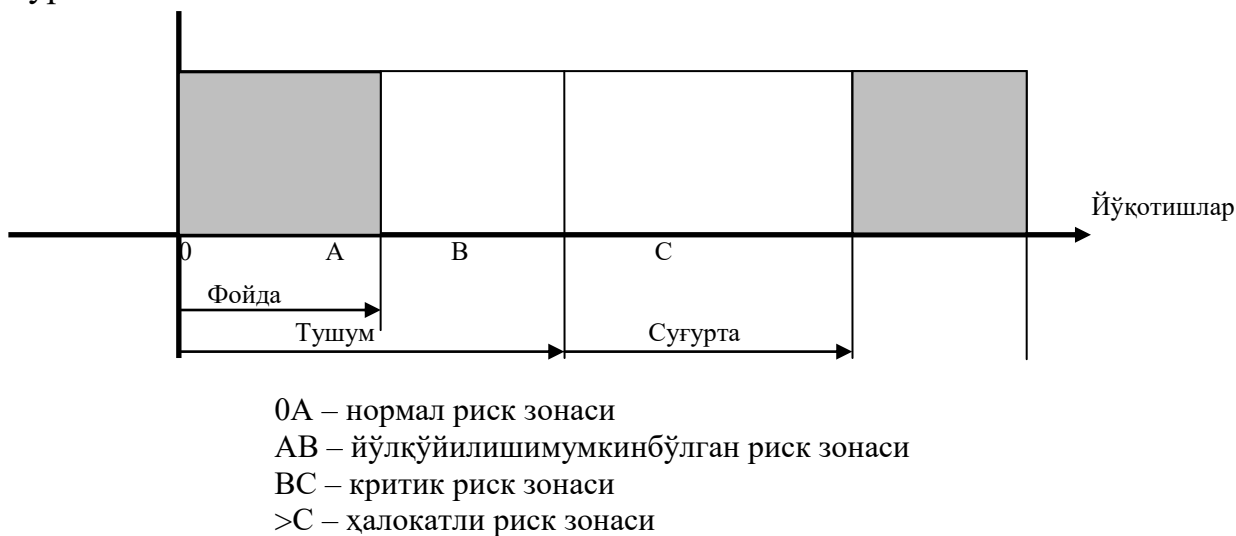
Тадбиркорлик rischi классик назарияда танланган ечим натижасида содир бўлиши мумкин бўлган йўқотишларнинг математик кутилиши сифатида таърифланади. Рискнинг мазкур таърифи бизнинг рисклартаснифимиздаги R_i

га москелади. Рискни унинг эҳтимолий суммаси орқали аниқланиши турли рискларни таққослаш ва натижада, у ёки бу қарорни қабул қилиш учун лойиҳа, битим, шартнома муносабатларининг комплекс кўрсаткичини аниқлаш имконини беради. Турли хатарлар мавжуд бўлганда комплекс кўрсаткични, шунингдек, эҳтимолий рисклар суммаси кўринишида ифодалаш мумкин (бу ерда j – исталмаган воқеа индекси):

$$R = \sum (S_j \times P_j) - \text{муствақил қўшма рискли ҳодисалар учун}$$

Рискни тўлиқ баҳолаш учун унинг юқорида кўрсатилган барча хусусиятларини баҳолаш керак. Фақат шундай таҳлилгина бу ёки бошқа вазиятда асосли қарор қабул қилиш имконини беради. Рискни баҳолашда ва кейинги қарорларни қабул қилишда энг кўп учрайдиган хато айнан унинг тўлиқ баҳоланмаганлиги, яъни уни битта ёки иккита кўрсаткич билан баҳолаш ҳисобланади (биз эса камида тўрттасини ажратиб кўрсатдик).

Рискларни баҳолаш натижаларини умумлаштириш қулай бўлиши учун уларни миқдорий баҳолашдан сўнг сифат жиҳатидан баҳолашга ўтиш зарур. Сифат бўйича баҳолашни қўллашнинг мақсадга мувофиқлиги фикр юритишнинг ўзига хос хусусиятлари билан белгиланади ва аудиторлик ташкилотининг ўзи ва мижозлари учун тадбиркорлик рискин тадқиқ қилиш натижаларини умумлаштирган ҳолда тақдим этишга имконият яратади. Рискларни баҳолаш (зоналари) кўрсаткичларининг шаклланиши расмда кўрсатилган.

2-расм. Риск зоналари³

Ҳар бир зонанинг бошланиши ва тугаши аниқ рақамли қийматларнинг шаклланиши объектив-субъектив характерга эга эканлигини таъкидлаш лозим. Объектив характер муайян «калит» нуқталарнинг – масалан, фойда, даромадлар, соф ва жами активларнинг миқдори каби кўрсаткичларнинг мавжудлиги билан боғлиқ. 2-расмда айнан шундан келиб чиқиб риск зоналари шакллантирилган. Ҳақиқатан ҳам, мумкин бўлган зарарлар даромаднинг

³Тадқиқот натижалари умумлаштирилган.

миқдоридан ошмаса, риск нормал ҳисобланади, чунки хўжалик юритувчи субъектнинг зарарсиз фаолияти, ҳатто даромадлилиги (ОА зонаси) таъминланади. Мумкин бўлган йўқотишларнинг катта қийматларида фойда билан қопланмаган, лекин тушум (даромад) билан қопланадиган катта миқдордаги зарарлар қабул қилиниши мумкин бўлган риск ҳисобланади, чунки олинган даромад йўқотишлар учун компенсация манбаи сифатида қўлланилиши мумкин (АВ зонаси). Агар зарар миқдори тушум (даромад) билан қопланмаган бўлса-да, суғурта билан қопланган бўлса, риск критик ҳисобланади, чунки уни қоплаш учун ўз маблағлари етарли эмас ва суғурта қопламаси талаб этилади (ВС зонаси). Ва ниҳоят, агар зарар ҳатто суғурта билан ҳам қопланмаса, унда риск ҳалокатли ҳисобланади, чунки уни қоплаш учун турли манбаларни (бошқа операциялар ва фаолиятдан олинган даромадлар, кредитлар ва бошқалар) жалб қилиш керак бўлади, бу эса жуда ёмон оқибатларга, шу жумладан, банкротликка олиб келиши мумкин. Зоналар шаклланишининг субъектив табиати хўжалик юритувчи субъектлар раҳбариятининг (шу жумладан, аудиторлик фирмаларининг) рискка мойиллигига боғлиқ.

Хулоса ва таклифлар

Аудиторлик фаолиятида рискни ҳам амалий, ҳам назарий тадқиқ этиш натижалари асосида қуйидаги хулоса ва таклифларни шакллантириш мумкин:

- мавжуд адабиётларда ҳам аудиторлик rischi, ҳам тадбиркорлик rischi тўғрисидаги таърифлари бўйича ягона тўхтамга келинган эмас, уларнинг аҳамияти умумий ҳолдагина баён этилган;

- аудитнинг барча босқичларида: рискни баҳолашни режалаштириш, амалга ошириш ҳамда аудитни якунлаш босқичларида ҳам муҳим аҳамиятга эга. Ҳар бир босқични беназар қолдирмаслик мақсадга мувофиқдир;

- рискни баҳолашда ва кейинги қарорларни қабул қилишда энг кўп учрайдиган хато айнан унинг тўлиқ баҳоланмаганлигидир. Рискни камида тўртта кўрсаткич билан баҳолаш, уни минималлаштиришга олиб келади.

- рисklarни баҳолаш натижаларини умумлаштириш қулай бўлиши учун уларни ҳам миқдорий, ҳам сифат жиҳатидан баҳолаш зарур;

- рисklarни баҳолашда аудитор иложи борица камроқ ўз интуициясига таяниши муҳимдир.

ҲОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёев “Ўзбекистон Республикасида аудиторлик фаолиятини янада ривожлантириш чоратадбирлари тўғрисида”ги қарори. ПҚ-3946, 2018-йил, 19-сентябр, www.minfin.uz

2. 9-сонли АФМС “Муҳимлик ва аудиторлик таваккалчилиги”-Ўзбекистон Республикаси Адлия Вазирлиги, 03.09.1999й, www.minfin.uz

3. Р.Д.Дустмуратов Аудиторлик фаолияти: назария, услубиёт ва амалиёт. Т.: “Молия” нашриёти, 2007. – 85-бет.

4. З.Т.Маматов Аудит: муаммолар ва ривожлантириш истиқболлари-Тошкент, Тошкент Молия институти. 2004.-348 бет.

5. Аренс А., Лоббек Жд. Аудит: пер. с англ. / М.А. Терехова и А.А.Терехова: гл. редактор серии проф. Я.В. Соколов.- М.: Финансы и статистика, 1995. – стр.560.

6.Скобара В.В. Аудит: метрология и организация. - М.: Издательство "Дело и Сервис", 2008г. – стр.576.

7.Данилевский Ю.А., Гутцайт Е.М., Островский О.М. Разработка общероссийских правил (стандартов) аудиторской деятельности.// Бухгалтерский учет. 2010. №6.стр.31-36.

8.Федоренко И.В.Оценка аудиторского риска. Красноярский государственный торгово-экономический институт, 2001. стр.14.

9.700-АХС “Молиявий ҳисобот тўғрисидаги ҳулосани шакллантириш” 2018 йил, [www. Audit-it.ru](http://www.Audit-it.ru)

10.А.Зайцану, Е.Хлациус, С.Лукан “Methods for Risk Identification and Assessment in Financial Auditing” volume 32, 2015 pages 595-602 <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212567115014379>